

Felicia VRÂNCEANU
Lector univ.dr.
Universitatea Națională „Yuriy Fedkovych”
Cernăuți, Ucraina

Textul Codului Penal al lui Al. I. Cuza – expresie a tendințelor de unificare și modernizare a normelor limbii române literare

Rezumat: Secolul al XIX-lea reprezintă o etapă esențială în procesul de modernizare a culturii române, contextul social-politic favorizând accentuarea ritmului dezvoltării economice și crearea unor condiții favorabile unificării și modernizării limbii române literare. Codul Penal de la 1865 (cunoscut sub numele de „Codul Penal al lui Alexandru Ioan Cuza” sau „Codul Cuza”) reprezintă un text de o deosebită importanță nu numai prin faptul că realizează unificarea legislativă penală, constituind începutul dreptului penal român modern. Analizat din perspectiva procesului de formare a stilurilor funcționale ale limbii române literare, se poate constata că textul marchează momentul constituirii trăsăturilor tipologice specifice limbajului juridic românesc. Confruntarea dintre tradiție și inovație, fenomen dominant în spațiul românesc al secolului al XIX-lea, și-a lăsat amprenta asupra tuturor limbajelor de specialitate, inclusiv asupra limbajului juridic. Este vorba în primul rând de adaptarea unor conținuturi noi la formele tradiționale și, în același timp, de îmbogățirea și diversificarea formelor de expresie existente. Textul analizat reprezintă expresia concludentă a caracterului contradictoriu al românei literare din această perioadă, care nu fixează o limită precisă între nivelul cult și cel popular, fapt demonstrat de numeroase aspecte cu caracter arhaic și popular ce se îmbină cu inovațiile de natură lingvistică.

Cuvinte cheie: limba română literară, limbaje specializate, stil juridic-administrativ, aspecte arhaice, neologizare

Résumé: Le XIXe siècle représente une étape essentielle dans le processus de modernisation de la culture roumaine. Le contexte socio-politique favorise en cette période l'accélération du rythme du développement économique et la création des conditions favorables à l'unification et à la modernisation de la langue littéraire roumaine. Le Code pénal de 1865 (connu sous le nom de «Code pénal d'Alexandru Ioan Cuza» ou «Code de Cuza») est un texte d'une grande importance, car il réalise l'unification législative pénale et marque le début du droit pénal roumain moderne. Analysé du point de vue du processus de formation des styles fonctionnels de la langue littéraire roumaine, on constate que le texte marque le moment d'établir les caractéristiques typologiques propres à la langue juridique roumaine. La confrontation entre tradition et innovation est un phénomène dominant dans l'espace roumain du XIXe siècle, qui a marqué l'évolution de toutes les langues spécialisées, y compris l'évolution du langage juridique. Il s'agit avant tout d'adapter de nouveaux contenus aux formes traditionnelles et, en même temps, d'enrichir et de diversifier les formes d'expression existantes. Le texte analysé représente l'expression concluante du caractère contradictoire du roumain littéraire de cette période, qui ne fixe pas de limite précise entre le niveau littéraire et le niveau populaire. Ce fait est démontré par de nombreux aspects archaïques et populaires qui se combinent avec les innovations linguistiques. L'espace roumain peut être considéré comme un modèle en termes de valorisation dans le temps des modèles proposés par les différents centres d'influence, la préservation et la promotion de l'identité culturelle étant un enjeu permanent, dont la solution a été influencée par une multitude des facteurs socio-politiques, économiques ou culturels. Ces facteurs ont influencé (positivement ou négativement, selon les circonstances de l'époque) la mise en place d'un système de valeurs nationales, pouvant être affiliées à des valeurs universelles. Dans ce contexte, il est explicable que le texte du Code pénal d'Alexandru Ioan Cuza reflète une orientation évidente vers les traditions françaises en termes de législation, démontrant une fois de plus l'influence constante de la culture française sur l'espace roumain.

Mots-clés: langue littéraire roumaine, langues spécialisées, style juridico-administratif, aspects archaïques, néologisation

Abstract: The 19th century represents an essential stage in the modernization of the Romanian culture, the socio-political context favoring the acceleration of the economic development and the creation of favorable conditions for the unification and modernization of the Romanian literary language. The Criminal Code of 1865 (known as the „Criminal Code of Alexandru Ioan Cuza” or „Cuza Code”) is a text of great importance not only because it carries out the criminal legislative unification, being the beginning of the modern Romanian criminal law. Analyzed from the perspective of the process of forming the functional styles of the Romanian literary language, one can find that the text marks the moment when the typological traits specific to the Romanian legal language were created. The confrontation between tradition and innovation, a dominant phenomenon in the Romanian space of the nineteenth century, has left its mark on all the specialized languages, including the legal language. This is primarily about adapting new content to traditional forms and, at the same time, enriching and diversifying existing forms of expression. The analyzed text is the conclusive expression of the contradictory character of the Romanian literary language of this period, which does not set a precise limit between the cult and the folk, as evidenced by the many archaic and popular aspects that combine with the linguistic innovations.

Keywords: Romanian literary language, specialized languages, juridical-administrative style, archaic aspects, neologization

Secolul al XIX-lea reprezintă o etapă esențială în procesul de modernizare a culturii române, contextul social-politic favorizând accentuarea ritmului dezvoltării economice și crearea unor condiții favorabile unificării și modernizării limbii române literare. Codul Penal de la 1865 (cunoscut de asemenea sub numele de „Codul Penal al lui Alexandru Ioan Cuza” sau „Codul Cuza”) reprezintă un text de o deosebită importanță nu numai prin faptul că realizează unificarea legislativă penală în spațiul românesc, constituind, de fapt, începutul dreptului penal român modern. Analizat din perspectiva procesului de formare a stilurilor funcționale ale limbii române literare, se poate constata, de asemenea, că textul marchează momentul constituirii trăsăturilor tipologice specifice limbajului juridic românesc.

Spațiul românesc poate fi considerat un exemplu în ceea ce privește valorificarea de-a lungul timpului a modelelor pe care le-au oferit diversele centre de influență, păstrarea și promovarea identității culturale fiind permanent o problemă actuală a cărei rezolvare a fost fără îndoială influențată de o multitudine de factori social-politici, economici sau culturali. Acești factori au influențat (în mod pozitiv sau în mod negativ, în funcție de circumstanțele epocii) constituirea unui sistem de valori naționale, capabile să se afilieze la valorile universale. În acest context este explicabil faptul că textul Codului Penal al lui Alexandru Ioan Cuza reflectă o evidentă orientare către tradițiile franceze în materie de legislație, demonstrând încă o dată constanta influență pe care a avut-o cultura franceză asupra spațiului românesc.

În *Istoria limbei și literaturii române*, Aron Densușianu afirmă că:

„Împregiurările în cari s'au aflatu României până la 1860 n'au fost favorabile” filosofiei, jurisprudenței și elocinței. „Filosofia presupune o lungă dezvoltare literară, jurisprudența și elocința o vieță politică și socială bine întemeiată și care se fie pututu ave o evoluțiune liberă și liniștită celu puțin în intervale. Aceste condițiuni ne-au lipsitu, și anume libertatea și liniștea n'au cunoscut'onici părinții nostri, nici generațiunile până la 1860. (134)

Momentul 1859 a fost, fără îndoială un astfel de moment favorabil. Acest fapt este evidențiat și de Constantin Rădulescu în revista *Bucovina* (revistă lunară de drept, sociologie și criminologie). În articolul intitulat *Privire cronologică asupra pedepsei și legiurilor represive și penitenciare ale României*, distinsul profesor al Universității din Cernăuți, decan al Facultății de Drept și director al acestei publicații, consideră că unirea politică realizată în 1859 a fost urmată imediat de „unirea legislativă” (10).

Confruntarea dintre tradiție și inovație, fenomen dominant în spațiul românesc al secolului al XIX-lea, și-a lăsat amprenta asupra tuturor limbajelor de specialitate, inclusiv asupra limbajului juridic. Este vorba în primul rând de adaptarea unor conținuturi noi, de cele mai multe ori împrumutate, la formele tradiționale și, în același timp, de îmbogățirea și diversificarea formelor de expresie existente. Textul analizat reprezintă expresia concludentă a caracterului contradictoriu al românei literare din această perioadă, care nu fixează o limită precisă între nivelul cult și cel

popular, fapt demonstrat de numeroasele aspecte cu caracter arhaic și popular ce se îmbină cu inovațiile de natură lingvistică¹.

Normele juridice au devenit de-a lungul timpului „o componentă firească a conviețuirii umane” (Sferle, *Studiul limbajului juridic: considerații metodologice și teoretice*), capabile să reflecte specificul epocii, a relațiilor dintre membrii unei comunități. De aceea analiza unui text precum cel al Codului Penal al lui Alexandru Ioan Cuza ne poate ajuta să aflăm lucruri noi despre raporturile dintre membrii societății, despre comportamentele acestora, despre afinități și tendințe.

Se consideră că, prin comparație cu alte varietăți funcționale ale limbii române literare, limba textelor juridico-administrative de la jumătatea secolului al XIX-lea se afla „într-un stadiu mai puțin evoluat” (Șerban, *Observații asupra lexicului unor documente la 1848* 133). Se poate vorbi de progres doar în cazul în care ne raportăm la „textele administrative anterioare” (Țăranu, *română în documentele administrative din Transilvania, Banat și Bucovina (1750-1830)* 121).

Adriana Stoichițoiu Ichim consideră că „perioada dintre 1780 și 1865 marchează o evoluție importantă în direcția modernizării și unificării Ljnormativ, așa încât se poate afirma că, la mijlocul secolului al XIX-lea, acest stil funcțional se prezintă sub formă modernă (Coteanu, *Stilurile moderne ale limbii române literare* 65 și Diaconescu, *Elemente de istorie a limbii române literare* 120), precizând totodată că o profundă transformare în această perioadă cunoaște lexicul, în timp ce sintaxa și „fizionomia stilistică” evoluează mai lent (Stoichițoiu-Ichim, *Semiotica limbajului juridic* 20).

Autorii textelor juridice trebuie să țină cont de o serie de cerințe stricte referitoare la principiile clarității, conciziei, preciziei și accesibilității, însă fără îndoială că de-a lungul timpului autorii de legi au optat pentru un discurs „considerat adecvat situației de comunicare” (*Ibid.* 44), în care aceste cerințe s-au reflectat în mod diferit, răspunzând nevoilor epocii. De aceea, în analiza unui astfel de text se cuvine a lua în considerație specificul epocii în care a fost redactat, dar și influențele străine care s-au exercitat asupra acestuia.

De exemplu, o condiție a accesibilității este utilizarea cuvintelor cu largă circulație, cunoscute de către toți vorbitorii (sau, dacă ne referim la secolul al XIX-lea – de un număr cât mai mare de vorbitori). Este greu de spus

1. Pentru o analiză a contextului social-politic ce a declanșat necesitatea elaborării acestui Cod Penal, cf. Felicia Vrânceanu, „Particularități ale organizării sintactico-semantică a enunțului în Codul Penal al lui Alexandru Ioan Cuza: coordonarea implicită”, în *Philologica Jassyensia*, XIII, n°2 (26), Iași, 2017, p. 155–163.

în ce măsură această cerință a stat în atenția celor care au lucrat asupra textului Codului Penal al lui Al. I. Cuza, deoarece absența dicționarelor și a altor lucrări cu caracter normativ era, fără îndoială, un factor negativ. De asemenea, se poate observa o inconsecvență în asigurarea preciziei textului, cauzată de folosirea sinonimelor (mai ales în cazul în care, din dorința de a respecta cerința accesibilității, autorul oferă echivalente, de multe ori de natură populară, unor termeni neologici de specialitate).

Referindu-se la claritate ca trăsătură a textului legislativ, Adriana Stoichițoiu-Ichim consideră că aceasta „presupune în planul lexicului, asigurarea preciziei în exprimare prin proprietatea și univocitatea semantică a termenilor, prin evitarea formulărilor echivoce și întrebuițarea unei terminologii constante și uniforme” (*Ibid.*). Acest lucru se poate asigura prin evitarea sinonimiei, prin evitarea împrumuturilor, precum și prin folosirea derivării ca procedeu predominant în procesul de îmbogățire a lexicului juridic.

Limba textului Codului Penal al lui Al. I. Cuza trebuie încadrată în contextul limbii literare din epoca respectivă. Dacă ne raportăm la limba română literară de azi, evident că textul ne apare ca fiind încărcat de formule cu caracter arhaic și popular sau de structuri sintactice artificial create, după model francez. Analizat în contextul epocii, textul corespunde tendinței de adaptare a modelelor străine la formele autohtone, din dorința de realizare a unificării legislative în Țările Române.

Ca expresie a tendințelor de unificare și modernizare a normelor limbii române literare, textul Codului Penal al lui Al. Cuza permite identificarea următoarelor trăsături:

1. Tendința de asigurare a preciziei comunicării prin „specializarea cuvintelor din vocabularul general” (*Ibid.* 111). Aceasta se realizează prin utilizarea în paralel, în același context, a neologismelor și a cuvintelor vechi și populare, păstrate prin tradiție; un exemplu în acest sens îl constituie perechea *pedeapsă – osândă* (inclusiv derivatele *a pedepsi – a osândi; pedepsitul – osânditul*)².

(1) *Ori-cine va cumpăra sau va vinde un vot într-o alegere, se va pedepsi cu închisoare de la trei luni până la un an, și va putea fi osândit și la interdicțiune pe timp mărginit*(art. 98, 64).

(2) *Cine, socotind de bună și adevărată o monetă falsificată ce îi va fi căzut în mână, o va pune în circulațiune, nu se va pedepsi; iar după ce o*

---

2. Exemplele sunt selectate din ediția Alexandru Ioan Cuza, *Codice penale și de procedura criminale*, București, Imprimeria statului, 1865.

va cunoaște că este falsă și nu va înceta a o întrebuința, se va osândi să plătească, drept amendă, îndoit suma ce va fi pus în circulațiune(art.114, 72).

(3) În toate aceste cazuri mai sus arătate, culpabilii se vor putea osândi, afară de pedeapsa principală, și la interdicțiune pe timp mărginit (art. 309, 158).

2. Prezența unor neologisme specializate din domeniul dreptului sau din alte domenii de activitate. Astfel, în text întâlnim termeni precum *infracțiune* (20), *detențiune* (20), *efracțiune* (132), *contravențiune* (24), *interdicțiune* (20), *recidivă* (38), *epizootie* (192).

Unele dintre neologismele care s-au impus, de altfel, în terminologia de specialitate sunt însoțite de explicații, care sunt propuse cititorilor în diverse forme:

(a) prin definiții sau explicații incluse în textul Codului Penal:

(4) *Precugetarea este atunci când, mai înaintea faptei, s'a făcut hotărâre de a se porni asupra vieții unei persoane anume, ori asupra aceluia ce se va găsi sau se va nimeri, și chiar când hotărârea ar atârna de vre-o împrejurare ori condițiune* (art. 227, 127).

(5) *Afară de cauzele de scuze anume prevăzute de lege, mai sunt și alte cauze de micșorarea pedepsei, lăsate cu totul la aprecierea juriului sau a judecătorului corecțional, care se numesc circumstanțe atenuante* (art. 60, 46).

(b) prin sinonime din limba comună:

(6) *Dacă vânzătorul și cumpărătorul s'au servit, în târguiala lor, cu alte dramuri sau cu alte măsuri, iar nu cu cele hotărâte de guvern, cumpărătorul nu va avea dreptul a se porni în contra vânzătorului care-l va fi înșelat cu dramuri sau cu măsuri poprite, fără prejudiciul acțiunei publice pentru pedepsirea, atât a fraudei (înșelăciunei), cât și chiar a întrebuințării greutăților și măsurilor minciunoase*(art. 337, 175).

(7) *Părintuciderea este omorul săvârșit asupra părinților legitimi, naturali sau adoptivi, sau asupra ori-cărui alt ascendent (rudă de sus) legitim*(art. 229, 124).

(8) *Arestații cari, prin atrupamente sau însoțire, vor fi scăpat dintr'o închisoare, prin întrebuințare de violență, sau de rezistență în contra custozilor (păzitorilor), sau aceia cari vor fi silit pe aceștia ca să facă niscăiva acte, sau să-i poprească de a le face, precum asemenea și aceia cari vor fi participat la o asemenea nesupunere, se vor pedepsi cu închisoare dela șase luni până la doui ani*(art. 195, 110).

(9) *Efracțiune (spargere)*se numește:1. Ori-ce siluire, rupere, spargere, dărâmare a zidurilor, a ulucilor sau altor îngrădiri închise, a învelișurilor,

*a porților, a pardoselelor, a ferestrelor[...]*². Când agentul, în interiorul casei sau clădirii ori îngrădirii aflându-se, a deschis prin vre-unul din mijloacele arătate mai sus ușile, îngrădirile sau încuietorile dinăuntru, dulapurile[...]
(art. 314, 164).

(10) *Acela care nu execută măsurile luate de guvern, privitoare la izolarea, la preveghierea sau la poprirea de-a importa, spre a întâmpina introducerea sau întinderea unei boale contagioase (molipsitoare)* (art. 377, 175).

Merită evidențiat faptul că în textul analizat identificăm o serie de oscilații în preluarea și adaptarea unor neologisme. Un exemplu în acest sens îl constituie prezența dubletelor. În cazul unor termeni precum *contravenție/contravențiune; interdicție/interdicțiuneș*. a. (amintiți mai sus), dubletele în –ienu sunt atestate în textul Codului Penal din 1865; ele vor apărea mai târziu, fiind atestate în modificările aduse Codului Penal după anul 1880.

În cazul altor termeni, fie neologici, fie termeni din limba comună, identificăm prezența unor dublete, menite să precizeze sensul sau specializările semantice dezvoltate în enunț de termenii respectivi. Un astfel de exemplu este perechea *daruri/presenturi*.³

(11) *Ori-ce funcționar de ramul administrativ sau judecătoresc, ori-ce agent sau însărcinat al unei administrațiuni publice, care va fi primit sau va fi pretins daruri sau presenturi... se va pedepsi cu închisoare dela doi până la trei ani și cu amendă îndoită a valorii lucrurilor priimate sau făgăduite* (art. 144, 88).

(12) *Cu aceeaș pedeapsă se va pedepsi și ori-ce arbitru sau expert, numit sau de către tribunal sau de către părți, care va fi acceptat promisiuni sau primit daruri sau presente[...]* (art.144, 88).

Observăm de asemenea că în (12) apare o altă formă de plural a neologismului de origine franceză (*presente*), fapt ce demonstrează dificultățile de adaptare morfologică a acestuia la sistemul limbii române. În (11) identificăm însă substantivul *ram*⁴, un termen învechit, pe care autorul

---

3. DAR², *daruri*, s. n.I. 1.Obiect primit de la cineva sau oferit fără plată cuiva, în semn de prietenie sau ca ajutor etc.; cadou.Dinsl. darú. (<https://dexonline.ro/definitie/dar>) PREZÉNT², *presenturi*, s. n. (Învechit) Dar, cadou. *Margareta îi dă voie să primească prezentul*. NEGRUZZI, S.I 60. *Cît pentru prezentări, bâbacă, tocma aice să fac foarte multe; însă nu la anul nou, ci la crăciun*. KOGĂLNICEANU, S. 78 (<https://dexonline.ro/definitie/prezent>).

4. RAM – (Învechit) *Ramură* (2); domeniu.Acest ram important al instrucțiunii publice.ODOBESCU, S. II 77.O colecție a ofisurilor sale din ramul judecătoresc. KOGĂLNICEANU, S. 204 (<https://dexonline.ro/definitie/ram>) (accesat pe 28 martie 2019).

(autorii) textului nu îl explică. Acest fapt demonstrează că încercările de asigurare a preciziei textului nu au un caracter sistematic.

Faptul că textul a fost redactat într-un timp foarte scurt⁵ reprezintă fără îndoială cauza unor „abateri” de la principiile preciziei, conciziei și clarității. Astfel, în text este atestată prezența unor termeni care trezesc probleme pentru cititorul contemporan, din cauză că denumesc realități care au dispărut. *Grefieri, portărei, archivari, registratori sau alți depositari* (114), *drum de fier* (183, 188, 189), *răvaș de drum* (122).

Pentru cititorul modern textul poate crea dificultăți în ceea ce privește precizia semantică și folosirea „improprie” (cel puțin din punctul de vedere al cititorului modern) a unor termeni. Acești termeni afectează claritatea enunțului, provocând ambiguitatea exprimării. Una dintre cauze o constituie inconsecvența în adaptarea neologismelor ce conțin prefixele *-ie/-iune*. Un exemplu în acest sens este folosirea termenului *pensiune* în loc de *pensie*. E interesant de semnalat faptul că în text apare doar forma *pensiune*.

(13) *Dacă mituirea s'a urmat asupra unui judecător sau jurat pronunțând în materii criminale în favoarea sau în contra acuzatului, pedeapsa va fi maximul închisoarei și pierderea dreptului de a mai fi admis în serviciu pe toată viața; el va pierde și dreptul la pensiune* (art. 145, 88).

(14) În ambele aceste cazuri, condamnatul va pierde dreptul la pensiune și se va declara incapabil de a ocupa ori-ce funcțiune publică pe toată viața. Ori-ce judecător, administrator, funcționar sau ofițer public, care va fi stricat, desființat, sustras sau deturnat actele și titlurile al cărora depozitar era, sau care i se încredințaseră sau comunicaseră în virtutea funcțiunii sale, se va pedepsi cu maximul închisoarei și cu interdicțiunea pe timp mărginit, se va declara și incapabil de a ocupa funcțiune publică pe toată viața, pierzând dreptul la pensiune (art. 140, 84).

Un alt neologism care apare doar de două ori în textul analizat (de fiecare dată cu sufixul *-iune*) este *interpozițiune*, un termen de asemenea de origine franceză, care apare în sintagma specializată domeniului juridic *Interpoziție (-iune) de persoane* (= act prin care o persoană apare în locul alteia pentru a-i facilita unele avantaje pe care nu le-ar putea obține

---

5. Codul penal al lui Cuza a fost promulgat în data de 30 octombrie 1864. Având ca model Codul penal francez de la 1810 și Codul prusian de la 1851, textul a rămas consemnat în istorie ca fiind elaborat în doar aproximativ trei luni. Alături de Codul de procedură penală a fost aprobat de Adunarea Deputaților într-o singură ședință, fără a fi supus dezbaterilor pe articole. Ca urmare a grabei cu care a fost elaborat Codul Penal al lui Cuza, textul acestuia a suferit ulterior numeroase modificări în anii 1874, 1882, 1893, 1894, 1895, 1900, 1910, 1912 și 1921.

direct. [Var. *interpozițiune* s.f. / < fr. *interposition*, cf. lat. *interpositio*)]⁶: *Ori-ce funcționar, ofițer public sau agent al guvernului, care, fățiș sau prin acte simulate, sau prin interpozițiuni de persoane, va fi luat sau primit vre-un interes oare-care...* (art.142, 87)

Un alt procedeu este formarea „artificială” a unor compuși (sau derivați) de la cuvintele cu largă circulație. Un exemplu în acest sens este substantivul *desdăunare* (142), care ulterior a fost înlocuit cu termenul *despăgubire*.

(15) *Condamnatul, afară de restituțiune, când va avea loc, va putea fi asemenea osândit și la alte desdăunări către partea civilă, dacă aceasta o va cere. În acest caz, suma desdăunărei se va determina de judecător, dacă nu este determinată chiar de lege. Judecătorii, însă, nu vor putea, chiar prin consimțirea zisei părți, să încuviințeze întrebuițarea desdăunărei sau a restituțiunii pentru ori-care alt sfârșit, chiar când ar fi vorba de vre-o operă de utilitate publică* (art.36, 36).

Se remarcă de asemenea prezența unui număr mare de termeni care permit identificarea elementului de compunere *ne-*: *necapacități* (128), *nelegal* (168), *neavere* (82), *nevenire* (=„absență”, 110), *ne executare* (194).

(16) *Dacă lovirile sau răniurile au cauzat o vătămare însemnată sănătății sau unui membru al corpului victimei, ori dacă au dat naștere vre-unei necapacități de lucru, culpabilul se va pedepsi cu închisoare dela doue luni până la unu anu și jumătate. Iar dacă se va fi urmatu cu precugetare, minimul pedepsei va fi de șase luni. Dacă, în urmarea loviturilor sau rănilor voluntare, pătimașul a rămas sluțit sau în necapacitate pe toată viața de a lucra, sau mut, sau orb, sau surd, sau a pierdut facultatea de a procrea, sau a rămas smintit de minte, ori nebun sau imbecil, culpabilele se va pedepsi cu maximulu închisorii* (art. 239, art. 240, 126-28).

(17) *Marturii și jurații, în materia penală, cari, sub unu pretestu neadevărat, nu vor veni la chemarea ce li se va face, se vor putea osândi, pe lângă amenzile ce se vor pronunța pentru nevenirea lor, și la o închisoare dela șese zile până la două luni* art. 192, p. 110).

(18) *Ori-care va plăsmui, sub numele vre-unui funcționar public, vre-un atestat pentru sine ori pentru altul de bună purtare, de neavere, ori de alte împrejurări menite spre a recomanda pe cel arătat într'însul la milostivirea guvernului sau la a particularilor, spre a dobândi funcțiuni, credit ori ajutor, se va pedepsi cu închisoare dela două luni până la șase luni* (art.139, p. 82).

În plan morfo-sintactic precizia exprimării presupune „utilizarea diatezei active și a indicativului prezent” la verbe, precum și a topicii obiective:

---

6. Cf. <https://dexonline.ro/definitie/interpoziție>

subiect-verb-complement. Un element obligatoriu îl reprezintă, fără îndoială, „asigurarea unității, coeziunii și coerenței textului printr-o bună ordonare și sistematizare, atât în plan logic, cât și lingvistic” (Stoichițoiu-Ichim, *op. cit.* 45).

Printre trăsăturile specifice amintim:

- păstrarea unor forme arhaice și populare a pronumelor și adjectivelor pronominale nehotărâte: *orice* (90)/*ori-ce* (52), *ori-care* (88), *ver-care* (p.22), *ver-o* (22), *fie-care* (194), *vre unu* (88) /*vre-unu* (78), *vre-o* (76), *cei alți* (70), *veri cine* (82);

(19) *Ori-ce* funcționar de ramul administrativ sau judecătoresc, *ori-ce* agent sau [...] se va pedepsi cu închisoare [...] (art. 144, 88).

(20) *Ori-care* particular care, în numele său, sau în numele *vre-unui* funcționar public, administrativ sau judecătoresc, cu știrea sau fără știrea acestuia, într'un chip direct sau indirect, va cere, va lua, sau va face să i se promită daruri sau alte foloase nelegitime, spre a interveni, spre a se face sau a nu se face *vre-un* act din cele privitoare la atribuțiunile acelu funcționar, se va pedepsi cu închisoare [...] (art. 146, 88).

- prezența unor sintagme cu topică inversată (care atestă de asemenea preferința pentru compunere la care ne-am referit anterior): *rea-credință* (172), *rea voință* (182), *bună purtare* (82), *bună știință* (82), *cuviincioasă îngrijire* (114), *rea întrebuințare* (164), *bine-facere* (88). Topica inversă demonstrează respectarea unui tipar sintactic specific limbii franceze.

(21) *Cel ce cu știință de rea întrebuințare, va preface sau va preschimba chei minciunoase, se va osândi la închisoare dela o lună și jumătate până la un an* (art. 316, 164).

(22) *Se vor pedepsi cu închisoarea dela o lună până la un an: 1. Tutorii, curatorii, executorii testamentari, acei însărcinați cu paza lucrurilor sechestrare, administratorii de fundațiuni, cari, cu rea credință, lucrează în vătămarea persoanelor sau lucrurilor încredințate direcțiunei sau administrațiunei lor; 2. Samsarii, agenții de schimb, expeditorii, comisionarii și alte persoane exercitând o profesiune cu care sunt anume însărcinați de autoritatea publică, dacă în afacerile cari le sunt încredințate aduc, cu rea credință, vătămarea acelora cari le-au încredințat afacerile* (art. 330, 172).

Frazele sunt, de regulă, lungi, încărcate de determinări și intercalări. În exprimarea raporturilor sintactice coexistă prepoziții, conjuncții și locuțiuni specifice limbii vechi și populare (*la întâmplare de-„în cazul”*) cu elemente de relație de origine latino-romanică, integrate sau în curs de fixare în limba română (*în contra*). Textul analizat nu corespunde întotdeauna acestor

cerințe, o problemă constituind-o utilizarea jonctivelor (atât coordonatoare, cât și subordonatoare).

Astfel, putem concluziona că, în spațiul românesc, secolul al XIX-lea constituie o etapă fundamentală a procesului de modernizare a culturii române, în această perioadă existând o serie de factori social-politici și economici care au accelerat o serie de schimbări esențiale în diverse domenii de activitate. Astfel au fost create condiții favorabile unificării și modernizării limbii române literare. Codul Penal de la 1865 (cunoscut de asemenea sub numele de „Codul Penal al lui Alexandru Ioan Cuza” sau „Codul Cuza”) marchează începutul dreptului penal român modern, realizând totodată unificarea legislativă penală în spațiul românesc. În același timp, textul analizat este important din perspectiva procesului de formare a limbajului juridic, permițând identificarea unor trăsături tipologice specifice acestuia. În egală măsură, textul Codului Penal al lui Alexandru Ioan Cuza reflectă o evidentă orientare către tradițiile franceze în materie de legislație, demonstrând încă o dată puternica influență pe care a avut-o cultura franceză asupra spațiului românesc.

Bibliografie

- Coteanu, Ion, *Stilurile moderne ale limbii române literare*, în LR, IX, 2, 1960, p. 58-70.
- Cuza, Alexandru Ioan, *Codice penale și de procedura criminale*, București, Imprimeria statului, 1865.
- Densușianu, Aron, *Istoria limbei și literaturii române*, Iași, Tipografia Goldner, 1894.
- Diaconescu, Paula, *Elemente de istorie a limbii române literare, Partea I. Probleme de normare a limbii române literare moderne (1830-1880)*, București, Universitatea din București, 1974.
- Rădulescu, Constantin, „Privire cronologică asupra pedepsei și legiuirilor represive și penitenciare ale României”, în *Bucovina*, anul I, n°1, martie 1927, Cernăuți, p. 1-18.
- Șerban, Elena, „Observații asupra lexicului unor documente la 1848”, în *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, vol. al II-lea, București, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1958, p. 115-134.
- Sferle, Adriana, *Studiul limbajului juridic: considerații metodologice și teoretice*, https://litere.uvt.ro/documente_pdf/.../adriana_sferle.pdf. (accesat pe 30 martie 2019).
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Semiotica discursului juridic*, București, Editura Universității, 2001.

Țăranu, Ecaterina, *Limba română în documentele administrative din Transilvania, Banat și Bucovina (1750-1830)*, Iași, Editura Junimea, 2001.

Vrânceanu, Felicia, "Particularități ale organizării sintactico-semantice a enunțului în Codul Penal al lui Alexandru Ioan Cuza: coordonarea implicită", în *Philologica Jassyensia*, XIII, n°2 (26), Iași, 2017, p. 155–163.